איך הוא ויתר?

פרשת וירא היא הפרשה השנייה בסדרת הפרשות העוסקות בסיפורו של אבינו הראשון, אברהם. מבין פסוקי הפרשה, נשקפת אלינו דמותו החד-פעמית של אברהם אבינו כאיש החסד, במלוא המובן של המילה.

התורה מספרת לנו על מפעל החסד הגדול שאברהם הקים בבאר שבע. אברהם הופך את ביתו לאכסנייה עבור עוברי הדרכים בחבל הנגב היבש. האורחים בפונדק הדרכים מרווים את צימאונם ומשביעים את רעבונם במהלך נדודיהם בדרכים הצחיחות. חז"ל אף מספרים שאברהם שתל בוסתן עם עצי פרי כדי שיוכל לתת לאורחים שלו אפילו פירות מתוקים וטעימים.

אך דומה כי השיא נמצא בסיפור שבו נפתחת הפרשה, בו אנחנו מכירים את אברהם כמכניס אורחים באופן יוצא דופן.

נזכיר בקצרה את הפרטים. אברהם בן תשעים ותשע באותה עת, כשהוא מחלים מברית המילה שעבר יומיים לפני כן. אברהם זוכה לביקור חולים מיוחד - הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו מתגלה אליו ומדבר איתו.

למרות החולשה והכאבים, אברהם יושב בפתח האוהל שלו ומצפה לעוברים ושבים כדי שיוכל לארח אותם. אך באופק לא נראים אנשים. באותו יום היה חום נורא וחריג, ואף אחד לא הוציא את אפו החוצה. וזה לא קרה במקרה. הקדוש ברוך הוא גרם לכך, כדי למנוע מאברהם את הטרחה ולאפשר לו לנוח ולהתאושש.

אך כפי שכבר אמרנו, אברהם לא מוותר. חסרונם של האורחים מצער אותו יותר מהכאבים הגופניים והחולשה הפיזית. השם מבחין בכך, ומזמן לאברהם שלושה עוברי אורח, שאחר כך יתברר כי אלו בעצם מלאכים שנשלחו אליו לכמה משימות חשובות.

ואז קורה דבר מדהים[1]:

> **וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה.**
>
> **וַיֹּאמַר: אֲ–דֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ.**

ומפרש רש"י:

> **הָיָה אוֹמֵר לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַמְתִּין לוֹ, עַד שֶׁיָּרוּץ וְיַכְנִיס אֶת הָאוֹרְחִים.**

אברהם אבינו כל כך מייקר את ההזדמנות שהופיעה להכניס אורחים, שהוא מיוזמתו עוצר את הפגישה המיוחדת עם השם.

1. בראשית, יח, ב-ג.

שיעור בלקוטי שיחות

תעשו טובה

מה מניע אותנו לחלוק מרכושנו ולתת מכספנו לצדקה? האם אנחנו נותנים כי טוב לנו ויש לנו 'ראש גדול', או שאנחנו מסוגלים באמת לשים את טובתם וצורכיהם של אחרים לפני אלה שלנו? האם אנחנו מוכנים לתת ולתרום לצדקה גם כשזה כואב?

אברהם אבינו קוטע את המפגש עם הקדוש ברוך הוא, כדי לרוץ ולהכניס הביתה שלושה עוברי אורח שנראו כמו עובדי עבודה זרה. בכך הוא מלמד אותנו שיעור בחסד אמיתי, ומחנך אותנו להקרבה על הדברים הכי חשובים בחיים בשביל לעשות טוב למישהו אחר.

השיחה המלאה – בלקוטי שיחות, חלק כה, שיחה שניה לפרשת וירא שיחות, חלק כה, שיחה שניה לפרשת וירא

צוות העורכים:
הרב **דויד אולידורט**
הרב **יוסף מרגליות**
הרב **ישראל אריה ליב רבינוביץ**

הוא מבקש מהקדוש ברוך הוא שימתין לו, ובינתיים רץ אל האורחים ומכניס אותם אל ביתו.

חז"ל לומדים מהתנהגותו של אברהם דבר נפלא[2]:

גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִים מֵהַקְבָּלַת פְּנֵי שְׁכִינָה!

זוהי הכרעה שממש איננה מובנת מאליה, בלשון המעטה.

דמיינו את עצמכם זוכים להתגלות של הקדוש ברוך הוא עצמו, להקביל את פניה של השכינה הקדושה. איזו מצווה או זכות אחרת יכולה להיות גדולה יותר? האם תוותרו על זה למען משהו אחר בעולם?

ואכן, פרשנים רבים מתחבטים בשאלה הזו ומציעים לה הסברים שונים. המהר"ל מפראג, למשל, כותב[3]: "הכנסת אורחים - מפני ש[האורח] נברא בצלם ודמות אלוקים, נחשב כבוד השכינה עצמה . . כי [ב]הקבלת פני שכינה אינו רואה השכינה בעצמה . . ו[אילו ב]הכנסת אורחים הוא מכבד האדם והוא מתחבר לגמרי לצלם אלוקים".

זהו רעיון עמוק מאד: האדם הוא ההתגלמות המוחשית ביותר של צלם האלוקים. כאשר אנחנו גומלים חסד ומכניסים אורחים, אנחנו מתחברים בצורה הממשית ביותר לשכינה הקדושה, הרבה יותר מאשר בהזדמנויות נדירות שבהן נוכל אולי להרגיש משהו מופשט מקדושתו של הקדוש ברוך הוא.

לאמירה הזו של חז"ל על הערך העצום של הכנסת אורחים אפילו על פני התעלות רוחנית עצומה, יש גם השלכות מעשיות. אולי איננו זוכים להתגלות השכינה, לפחות לא באופן תדיר, אבל יהודי ירא שמיים עלול להיתקל לא פעם בדילמה הזו שדורשת להכריע בין הכנסת אורחים להתעלות רוחנית אישית. לדוגמה: האם 'לבזבז את הזמן' על קפה עם האורח שהגיע אליי לשבת, או לדחות אותו ולרוץ להספיק ללמוד עוד מאמר חסידות?

אברהם אבינו מלמד אותנו פרק חשוב מאד בהלכות בין אדם לחברו. כפי שכותב תלמידו של הבעל שם טוב הקדוש משמו, ש"לפעמים הכנסת אורחים הוא ביטול תורה, או סיפורי לשון הרע וכו'. [אך] מכל מקום גדולה הכנסת אורחים[4]".

עבורנו זוהי דילמה, שחז"ל גילו לנו את הפתרון שלה. אבל לאברהם אבינו כלל לא הייתה התלבטות. הוא לא היסס לרגע, לפני שביקש מהקדוש ברוך הוא לחכות לו רגע 'בצד' כי יש לו כרגע משהו חשוב יותר - להכניס הביתה את האורחים. הבחירה הזו של אברהם מעוררת מחשבה ותהייה: מאיפה **הוא** ידע שהכנסת אורחים עדיפה על פני התגלות אלוקית? איך ועל בסיס מה אברהם אבינו ויתר על מפגש אישי וישיר עם השם, כדי לקבל שלושה עוברי אורח ערבים?

גדול או קטן?

כדי להבין את בחירתו של אברהם, עלינו לנסות להיכנס לעולמו הפנימי כאיש חסד אמיתי. ננסה לנתח את הפסיכולוגיה של הנתינה, ומתוך כך נבין מהי הגישה הייחודית של אברהם אבינו לנושא.

נקרא תחילה את הדברים בלשונו של הרבי:

יש שני אופנים במידת החסד:

אופן אחד הוא - חסד "מצד הגדולה"[א].

על דרך מה שרואים אנו אצל מלך גדול או שר ועשיר מופלג, שבסיבת רגש הגדלות שלהם, עומדים הם בתנועה של נדיבות בהרחבה גדולה, להשפיע "רב טוב וחסד לכל הבריות, כקטן כגדול[ב]".

אופן שני של חסד הוא חסד שכרוך בביטול ושפלות דווקא: מצד זה שהוא מחזיק את עצמו קטן מכולם, לכן משפיע הוא חסד לכולם.

כולנו מכירים היטב את הטבע האנושי לשמור על הרכוש שלנו לעצמנו. אדם עמל כל חייו להתקדם, לצבור עוד נכסים ולהגדיל את הונו - והוא יעשה הרבה מאד כדי לשמור על כל זה. מצד שני, תכונה אנושית לא פחות היא דווקא לתת מכספנו ורכושנו ולחלוק בו עם אחרים.

2. גמרא, שבת, קכז, א.
3. נתיבות עולם, נתיב גמילות חסדים, ד.
4. תולדות יעקב יוסף, רט, ב.

א. היינו חסד דקדושה (רב חסד) – ראה ב(רוב ה)מקומות שבהערה הקודמת.
ב. ל' האוה"ת פרשתנו צא, סע"א.

אז מה מניע אנשים לתת משלהם לאחרים?

אפשר לחשוב בצורה צינית ולומר שאנשים נותנים בגלל האינטרס האישי שלהם, כדי להתפרסם, כדי להשיג תהילה וכבוד, וכדי להרגיש טוב עם עצמם. אבל אנחנו כאן מתכוונים לנתינה נטולת פניות, לחסד במובנו האמיתי והנקי. מה עומד מאחורי נתינה כזו? מהו המניע הנפשי העמוק שגורם לאדם להכניס את היד לכיס ולפזר מכספו הפרטי לאנשים אחרים?

מניע אחד הוא **"מצד הגדולה"**:

במילה אחת: כשלי טוב, אני רוצה שלכולם יהיה טוב. כאשר אדם נמצא בהתרוממות רוח וליבו טוב עליו, מתעורר בו רצון חזק להעניק ולתת, לעשות טוב גם למי שסביבו. הדוגמה הכי נפוצה לזה היא באירועים משמחים ומרגשים מאד. כשהורים זוכים להוביל את הילדים שלהם לחופה, הם ייתנו בלב רחב לכל קבצן שיבוא לבקש נדבה. כשאדם זוכה ברווח כספי עצום וחריג, סביר להניח שיישפך לו לפחות חלק מהכסף מהכיסים והוא ירצה שגם אחרים ישמחו איתו וייהנו ממה שהוא קיבל.

יש כאלה שעבורם זו ממש דרך חיים. אלה בדרך כלל אנשים עשירים מאד, עם 'כסף גדול' באמת. כשמיליארדר מזמין מישהו לאירוע, הוא גם שולח לו לימוזינה עם פינוקים ומסדר לו מלון חמישה כוכבים, רק כדי שישתתף בשמחה שלו.

זה סוג נתינה שנובע מתפיסת מציאות 'גדולה'. מי שיש לו המון כסף, מסתכל אחרת על העולם. דברים שעבור אנשים אחרים הם ברומו של עולם, בשבילו הם זוטות. אדם עשיר באמת, עושה הכול בגדול, וכל החשיבה שלו היא בראש גדול. לכן, גם כשהוא נותן - הוא לא נותן ח"י שקלים אלא ב"נדיבות בהרחבה גדולה".

אך יש מניע אחר לתת משלנו לאחרים, והוא כמעט הפוך - לתת בגלל תחושה של **"ביטול ושפלות"**:

באופן טבעי, אדם צובר רכוש והון קודם כל בשביל עצמו ובשביל בני משפחתו , ורק אחר כך הוא מקצה חלק בשביל אחרים. גם אצל האנשים הנדיבים יותר, שנותנים משלהם בחפץ לב, אין שאלה בכלל מי קודם למי ומה סדר העדיפויות. אבל יש אנשים שלא מרגישים כך.

הם בוחנים את המציאות בצורה הפוכה בדיוק: יש אנשים ש"מגיע להם" יותר מאשר לי, יש עניים ונזקקים שקודמים לי, לצרכים ולשאיפות שלי.

נתינה כזו חייבת לנבוע מתחושה עצמית של 'קטנות'. בנתינה כזו, האדם לא נותן כי הוא גדול, אלא בדיוק להיפך - כי הוא קטן. הוא בוחן את עצמו בצורה נוקבת ומשווה את עצמו לאחרים, ומגיע למסקנה שהם טובים ממנו, ולכן מגיע להם לפניו. והתוצאה של זה היא ש"כל ליבו נותן שכל הטוב והחסד שיש לו ייתן לבריות העולם, שהם חשובים הרבה ממנו, והוא יתפרנס מהשיריים והמותרות שיישאר אחר כך[5]".

זוהי דרך חיים אצילית ומיוחדת מאד, כמובן, אבל נוכל למצוא אותה במידה מסוימת גם אצלנו. קורה שאיזו יוזמה של צדקה ועזרה לזולת תופסת אותנו באופן מיוחד, ואנחנו נותנים לטובת המטרה הזו הרבה יותר ממה שחשבנו ותכננו, ולפעמים אפילו יותר ממה שאנחנו יכולים להוציא. זה נובע מכך שאותה מטרה נראית לנו חשובה יותר מלמלא את הצרכים ולהגשים את השאיפות שלנו. לתרום ליתומי המלחמה או למשפחה שעומדת בפני קריסה כלכלית, יותר חשוב מאשר לקנות את האוטו החדש שחסכנו בשבילו או לצאת לחופשה החלומית שתכננו.

לתת גם כשכואב

ההבדל בין שני המניעים הוא לא רק תיאורטי, יש לו השלכות מעשיות. לתת מתוך תחושה של "גדולה", זה שונה מאד מלתת מתחושת קטנות עצמית.

ההבדל הראשון הוא בשאלה מה אני נותן לאחרים ומה לעצמי:

מי שהוא בטל ושפל מאד, ומכיר בכך שכל האחרים "חשובים ממנו", נותן הוא לשני "מכל אשר לו[6]" ואת עצמו מפרנס "מהשיריים והמותרות".

מה שאין כן מי שהחסד שלו בא מצד הגדולה, משאיר הוא את העיקר לעצמו, ולשני נותן רק את השיריים.

בנתינה מתוך גדולה, הנותן נמצא במקום הראשון. נדיב לב ככל שיהיה, הוא לעולם לא ישים את האחרים לפניו בתור. זה פשוט: אם

5. לשון הרבי הצמח צדק, אור התורה, וירא, צא, א.

ג. ובתו"ח (תולדות ד, א): הי' יכול להניח כל עצמותו בשביל אחרים (וצע"ק בתו"ח ח"ש קלט, ד: חוץ מעצמותו). וראה שם ויגש צ, סע"א.

המניע לנתינה שלי הוא תפיסת הגדולה העצמית שלי וזה שטוב לי - ברור מי כאן במרכז ומי רק נהנה על הדרך.

כשאותו מיליארדר יערוך אירוע, כולם ירוויחו. המלצרים יקבלו בערב אחד טיפים של שנה שלמה, המוזמנים ייהנו ממנות השף הכי טובות ומשפע של מזכרות, גם הקבצנים יזכו למתת יד הגונה מאד, וכך הלאה והלאה. מעגלים שלמים מקבלים בגלל התחושה הטובה העצמית של אותו עשיר. אבל אי אפשר בשום אופן להתבלבל. עם כל הכבוד והרצון הטוב, אלו שמקבלים זוכים בפירורים, בעוד המנה העיקרית שייכת לבעל השמחה.

אך נתינה שבאה מתחושת קטנות עצמית היא סיפור אחר לגמרי. ביסודה עומדת ההכרה בכך שלאחרים מגיע לפניי, שהם קודמים לי. לכן, קודם כל אתן לאחרים כל מה שהם צריכים, ולעצמי אשאיר רק את המינימום ההכרחי כדי להתקיים.

חסד כזה נשמע לנו על-אנושי. לקחת את כל מה שעמלתי עליו ולתת אותו לאחרים, ואת עצמי להעמיד אחרון בתור ולהשאיר רק את המינימום שבמינימום? סיפורים כאלה מספרים על צדיקים מיוחדים ונדירים, שהיו מסוגלים לרוקן את הארנק לטובת הנזקקים ולא להשאיר לעצמם כמעט כלום. ובכל זאת, אנחנו יכולים לאמץ את זה לפחות באיזשהו מובן, לסגל לעצמנו הרגלים של נתינת צדקה ברמה כזו שנהיה מסוגלים לתת את כל הכסף שיש עלינו ברגע נתון עבור אחרים.

הבדל נוסף בין נתינה מתחושת גדלות לנתינה מהתבטלות הוא שאלת המחיר:

החידוש והמעלה של אופן חסד זה הוא יותר מזה,

כדברי אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה[ה], ש"אפילו מגיע לו ריעותא [רעה] מהגמילות חסד", הוא אינו נמנע מלגמול חסד.

באיזה מחיר אני מוכן לתת צדקה ולתרום לאחרים? האם אני מוכן גם כשממש יכאב לי בכיס, ואפילו אספוג נזקים והפסדים?

מי שנותן לאחרים מתוך תחושה של "טוב לי" וגדולה עצמית, ברור שברגע שהמצב ישתנה היד תיסגר. אם לנתינה יהיה מחיר אישי, אם זה יפגע בטובתי וברווחתי האישית - אני לא אהיה מעוניין להמשיך לתת יותר. אבל אם הנתינה נובעת מתחושה של קטנות ושלאחרים מגיע יותר ממני, אני אמשיך לתת גם אם זה לא יעבוד לטובתי ואפילו יפגע בי.

הנה תיאור נפלא מתוך שיחה של הרבי הריי"צ, על החינוך החסידי השורשי לתת צדקה ולחלוק את שלנו עם מי שזקוקים לכך[6]:

"הוד כבוד קדושת אדמו"ר הזקן נטע בחסידים את החוש לעזור ליהודים בגשמיות.

חסידי רבינו הזקן עמלו קשות לפרנסתם. חלק גדול מהם היו בעלי מלאכות עירוניים, אחרים היו איכרים, טוחנים, גננים, שהיו מציגים את סחורותיהם בעיירות ובחצרות הפריצים. כשהיה לחסיד של רבינו הזקן שבוע טוב בפרנסה, היה בטוח שבבואו לביתו יקדם אותו מכתב התעוררות לצדקה מהרבי, או משולח של הרבי האוסף כספים לצורכי החזקת בני ארץ ישראל.

הוד כבוד קדושת רבינו הזקן עורר באגרות הקודש שלו את החסידים על עניין הצדקה בעין יפה וביד רחבה, עד שבקרב החסידים ובני ביתם נוצרה אמרה כללית: 'בפרנסה שהשם יתברך נותן לך, ישנו גם החלק שלך'...".

לתת כמעט הכול

עכשיו נפנה לבדוק איזה סוג של איש חסד היה אברהם אבינו. נקרא את הדברים בלשונו של הרבי:

ידוע הפירוש[ו] בפסוק "כי ידעתיו למען אשר יצווה [את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'] לעשות צדקה ומשפט", שהצדקה של אברהם הייתה כרוכה גם

ד. עקב יח, א.

ה. סה"מ אידיש ע' 205. סה"מ תש"ט ע' 4 (השני). ועוד. וראה תו"א בשלח סג, ב.

ו. פרשתנו יח, יט.

6. ספר השיחות [המתורגם], תש"ג, עמוד יח.

עם משפט:

תחילה אברהם היה שופט את עצמו ומעריך כמה הוא מוכרח עבור עצמו. לשם כך הוא היה עורך משפט קשה, מתוך הערכה שעבור עצמו יכול הוא לקחת רק את "המוכרח לו ממש" - ואת כל השאר היה נותן לצדקה.

אברהם אבינו הצטיין בגמילות חסד ובצדקה, כפי שראינו, ואף חינך על ערכים אלה את ילדיו. הקדוש ברוך הוא עצמו מעיד עליו: "כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' **לַעֲשׂוֹת צְדָקָה** וּמִשְׁפָּט".

אברהם גם היה עשיר גדול. כבר בפרשה הקודמת קראנו על כך שאברהם היה "כָּבֵד מְאֹד - בַּמִּקְנֶה, בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב[7]". אבל למרות זאת, הוא לא נתן כמו שעשירים נותנים, אלא דווקא כמו שנותן מי שהוא "בשפלות ובביטול".

הסימן הראשון לכך הוא שאברהם שם את עצמו אחרון בסדר העדיפויות. היה לו הרבה כסף, אבל לעצמו הוא השאיר מעט מאד.

מהו החינוך של אברהם "לעשות **צדקה ומשפט**"? לפי הפירוש החסידי, אלה אינם שני ערכים שונים - אלא שני צדדים של אותו מטבע. **הצדקה** של אברהם אבינו הייתה תוצאה של **משפט**. זאת אומרת, בכל פעם שנכנס לו כסף הוא היה עושה חשבון נוקב ואמיתי, ומחליט כמה כסף ילך לצדקה וכמה יישאר לביתו. אבל לא כמו שאנחנו עושים כשמחשבים את המעשרות, אלא בדיוק להיפך: ברירת המחדל של אברהם אבינו הייתה לתת הכול לצדקה. החשבון היה רק כמה בכל זאת להשאיר לעצמו, את המעט שצריך כדי לחיות.

כפי שראינו קודם, לשים את עצמך בסוף התור זו נתינה שנובעת אך ורק מהתבטלות עצמית, מהכרה בכך שלא אני הסיפור ויש אחרים שחשובים ממני. כזה היה החסד של אברהם אבינו.

להקריב את החיים

כפי שראינו קודם, הסימן השני לנתינה מתוך התבטלות הוא המחיר. גם את זה אנחנו יכולים לראות בצורה ברורה מאד בסיפור חייו של אברהם אבינו:

אברהם היה מוכן להעמיד בסכנה[ז] את חיי גופו כדי לסייע לזולת.

כפי שמסופר בפרשת לך לך[ח] - שזהו הסיפור המפורש הראשון על התעסקות אברהם במידת החסד - שלצורך העניין של פדיון שבויים[ט], אברהם העמיד את עצמו בסכנה[י] ויצא למלחמה נגד מלכים גיבורים[יא].

עוד לפני הסיפור על הכנסת האורחים, התורה מספרת לנו על ההתמסרות של אברהם אבינו לטובתם של אחרים. הכוונה היא למלחמת המלכים, עליה קראנו בפרשה הקודמת.

לוט, אחיינו של אברהם, נקלע למלחמה אזורית גדולה. הוא התגורר בסדום, בזמן שקואליציה של ארבעה מלכים יצאו למלחמה נגד ציר של חמשת המלכים המקומיים באזור סדום. המלחמה מסתיימת בהפסד מוחץ של קואליציית סדום, והמנצחים לוקחים בשבי גם את לוט, בני משפחתו ורכושו. כשהשמועה מגיעה לאוזניו של אברהם, הוא לא נרתע ויוצא לחלץ את אחיינו. הוא יוצא למלחמה מול כוחותיהם של ארבעת המלכים החזקים, ובדרך נס מנצח ומשחרר את לוט.

אברהם אבינו מוותר לחלוטין על טובתו האישית. הוא אף מסכן את חייו, נכנס למאבק מול כוחות חזקים שזה עתה ניצחו מלחמה קשה, כדי להציל מישהו אחר. זה לא חסד של נוחות, אלא חסד של התמסרות מוחלטת, כולל נכונות לשלם מחירים אישיים כבדים.

בשביל מי הוא ויתר?

הסימנים האלה ללא ספק מלמדים אותנו איזה מין איש חסד היה אברהם אבינו. אבל הסיפור

7. בראשית, יג, ב.

ז. ולהעיר, שאמירת אברהם ואנכי עפר ואפר היתה בקשר לתפלת אברהם על אנשי סדום, שהעמיד עצמו בסכנה להתפלל עליהם (ד"ה אשר ברא (פ"ה) וכל הנהנה (פ"ח. ע"ש) תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"א)).

ח. יד, יד-טז.

ט. ראה לקמן בפנים סעיף ה.

י. ראה השקו"ט (פתחי תשובה יו"ד ר"ס רנב. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הצלת נפשות ע' שמח-ט וש"נ) – אם מותר (או מחוייב) ליכנס לספק סכנה ע"ז או לאו. ע"ש.

יא. אשר בשביל להדגיש זה האריך הכתוב בהסיפור (פרש"י לך יד, ט. וראה פרש"י שם טו ד"ה לילה "לא נמנע").

שבו פתחנו, כאשר אברהם אבינו רץ לקבל את האורחים שציפה להם כל כך, ומבקש מהשם בכבודו ובעצמו להמתין - מלמד אותנו עוד הרבה יותר מזה.

נקרא את הדברים תחילה בלשונו של הרבי:

יותר מכך, אברהם 'מסר' לשם כך גם מרוחניותו.

כמסופר בתחילת הפרשה[יב], שכאשר באו "שלושה אנשים", אמר אברהם אבינו לקדוש ברוך הוא "להמתין לו עד שירוץ ויכניס את האורחים[יג]".

כלומר, למען הכנסת אורחים סבר אברהם שמוצדק להתנתק ממעמד של קבלת פני השכינה!

ומובן שעבור אברהם, שכל חייו היו לא חיים בשריים אלא חיים רוחניים[יד], הרי לוותר על "הקבלת פני שכינה" זוהי מסירות נפש גדולה יותר - וגדולה לאין ערוך - מלמסור את חיי הגוף שלו.

לכולנו יש גם גוף וגם נשמה. אנחנו מנהלים במקביל שתי מערכות חיים שונות, גשמית ורוחנית. אין ספק שחיי הרוח נעלים יותר ונוגעים בנצח, לעומת החיים הפיזיים החולפים. אלא שבפועל, מה לעשות, רוב הזמן והכוח שלנו מושקע בחיים החומריים, ופגיעה בהם תהיה עבורנו קשה הרבה יותר.

לא כך אצל צדיקי אמת. אצלם, מערכת החיים הרוחנית היא העיקר. מה שמטריד ומעסיק אותם הוא איך לספק לנשמה את מה שהיא צריכה, איך להמשיך להתקדם ולהתעלות בעבודת השם. הם אוכלים וישנים ועושים מה שצריך כדי להתפרנס ולהתקיים, אבל זו דאגה משנית. זה רק אמצעי כדי שיוכלו לחיות כאן בעולם ולעשות את רצון השם. לכן, גם האיום הגדול והמשמעותי יותר עבורם הוא פגיעה בחיי הרוח.

והנה, למרות כל זאת, כשאברהם אבינו צריך לבחור בין הקבלת פני השכינה להקבלת פני האורחים, הוא מוותר על פסגת הרוחניות וניגש להכניס את האורחים הביתה. מסתבר שלא רק על חייו וגופו הוא היה מוכן לוותר בשביל לעשות טובה למישהו אחר, אלא אפילו על ציפור נפשו, על הרוחניות שלו.

אנחנו יכולים רק לשער מי היה אברהם אבינו. בכל רגע מחייו הוא היה בטל לרצונו של הקדוש ברוך הוא, ולא היה לו דבר בעולם חוץ מהדבקות בהשם. והנה הוא זוכה לרגע השיא של חייו הרוחניים, כאשר הקדוש ברוך הוא מתגלה אליו בצורה נוכחת, אישית וישירה. ועל כל זה הוא מוכן לוותר, כשהוא מבחין בשלושה עוברי אורח ורואה הזדמנות לעשות איתם חסד ולהכניס אותם אל ביתו.

רק לשם המחשה כלשהי, נחשוב על איש עסקים ש'שובר את הראש' איך להשיג הזדמנות לפגוש אישיות בכירה מהמגזר העסקי שלו. הוא רואה בכך את הזדמנות חייו, מה שיצעיד את העסק לרמות אחרות. סוף כל סוף, אחרי שהוא משגע את כל העולם ומשלם כל מה שצריך, הוא מצליח לקבוע את הפגישה. איך נסתכל עליו אם הוא יקטע את הפגישה באמצע כדי לבלות זמן בטלפון?

אצל אברהם אבינו, מדובר בהקרבה הרבה יותר גדולה. לא מדובר כאן על הזדמנות עסקית, אלא בוויתור על החיים עצמם, ועל הזדמנות רוחנית חד פעמית שמי יודע אם תחזור בכלל.

ועוד לחשוב עבור מי הוא עשה זאת. למען מי אברהם אבינו ויתר על השיא המופלא הזה של ההתגלות האלוקית?

יתרה מזו:

עבור אילו אורחים ויתר אברהם על "הקבלת פני שכינה"? עבור כאלו שהוא חשב שהם "ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם[טו]". לא סתם עובדי עבודה זרה, אלא אופן העבודה זרה הנחות ביותר!

יוצא מכך, שאברהם במסירותו ויתר על דרגה גבוהה ביותר ברוחניות, על "הקבלת פני שכינה" - וכל זה כדי לסייע לאנשים שהנהגתם היא ההיפך הגמור מ"הקבלת פני שכינה", שעובדים עבודה זרה באופן הכי תחתון!

יב. יח, ג ובפרש"י (בפי' הב'). שבת קכז, סע"א.

יג. ל' רש"י שם.

יד. ל' אדה"ז – אגה"ק ביאור לסי' זך בתחלתו. – יתירה מזו בהאבות שהן הן המרכבה (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו). וראה תניא פכ"ג (כח, ב): כל אברייהם כולם . . כל ימיהם. שם רפל"ד: כל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת. ובמאמרי אדה"ז הקצרים (ע' תקמ): אפי' בשינתם.

טו. רש"י פרשתנו יח, ד (מב"מ פו, ב).

ה'אורחים' שאברהם יוצא לקבל את פניהם היו שלושה מלאכים שבאו אליו בשליחות השם, אך לאברהם הם נראו סתם אנשים, עוברי אורח. ובעצם, לפי החזות וההתנהגות שלהם הם אפילו לא נראו אנשים מכובדים או נעלים מבחינה רוחנית, אלא בדיוק להיפך.

התורה מספרת כי מיד כשאברהם מכניס את האורחים הביתה, הוא אומר להם לשטוף את הרגליים: "יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם". חז"ל מגלים לנו שזו לא הייתה סתם מחווה נימוסית או קוד אירוח שהיה נהוג באותה עת אצל הולכי הדרכים. אברהם אבינו התעקש על זה שהם ישטפו את אבק הדרכים מרגליהם, משום שהוא חשב שהם סוגדים ומשתחווים לאבק שנדבק ברגליהם. כדי שלא יכניסו אל ביתו עבודה זרה, הוא הורה להם קודם כל להתנקות מהאבק.

פרשנים רבים מציעים הסברים לפולחן המשונה הזה של השתחוויה לאבק הדרך שברגליים.

הבן איש חי, למשל, מסביר כך[8]: "קודם שילכו בדרך [היו] נכנסים לבית עבודה זרה שלהם ומקריבים לה קורבן, כדי שתלך עימהם בדרך ותלווה אותם עד שיגיעו למחוז חפצם לשומרם... ולכך משתחווים לו בעת שיגיעו למחוז חפצם".

המהר"ל מפראג מסביר ש"הערביים הם נוסעים ממקום למקום, ואין להם חנייה וישוב רק הם יושבי אוהלים, ולפיכך הם הולכי דרכים ויש להם אבק ברגליהם תמיד... היו אומרים שהם נתונים תחת שר הדרך, שהרי הם הולכי דרכים תמיד, ולפיכך היו הערביים משתחווים לאבק שברגליהם, שהוא אבק דרכים".

כך או כך, זוהי עבודה זרה מסוג נחות ביותר. יש תורות מיסטיות ופילוסופיות שקשורות לעבודה זרה, אבל יש בהן עיסוק בנושאים רוחניים ונפשיים עמוקים. יש עבודה זרה של סגידה לכוחות אליליים, לכוחות הטבע או לגרמי השמיים. הסגידה לאבק שנדבק מתחת לרגליים לא מתעניינת ברוחניות בכלל, היא מגושמת ונחותה ביותר. אותם ערבים התכופפו והכניעו את עצמם למשהו שנחות אפילו יותר מהחלק הנחות ביותר בגופם שלהם.

כשחושבים על כך, מתעצמת פי כמה ההבנה עד כמה גדולה הייתה ההקרבה של אברהם אבינו למען הכנסת האורחים. אם אברהם היה מתנתק מההתגלות האלוקית כדי לחזור לשגרת החיים שלו, שהיא גם כך קדושה ועשיית רצון השם - מילא. אבל בפועל, אברהם אבינו עוזב מיוזמתו את רגע השיא של חייו, וכל זה כדי לרוץ לקבל שלושה ערבים שמשתחווים לאבק הדרכים שברגליהם!

זהו ביטוי מלא ומושלם לחסד שנובע מ"ביטול ושפלות". אברהם אבינו נתן ועסק בחסד, לא כי הוא הרגיש טוב ושלם עם עצמו, אלא כי הוא לא החזיק מעצמו וידע שכל משימתו בעולם היא לתת ולעשות את רצון השם, ולכן האחרים נמצאים לפניו בסדר העדיפויות, וכלל לא משנה מיהם אותם אחרים.

להניח הכול בצד

כעת נוכל להבין מה עמד מאחורי הבחירה של אברהם אבינו, ומה באמת אומר המשפט: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה".

נקרא את הדברים בלשונו של הרבי:

> מהיכן בא אברהם לידי הנהגה כזו? כיוון שאברהם היה בתכלית הביטול, "ואנוכי עפר ואפר". לכן היה ברור לו שכל אחד, מי שרק לא יהיה, קודם לו. עד שאפילו את הרוחניות שלו צריך הוא להניח בצד, כדי לעזור לזולת אפילו בגשמיות.

עד עכשיו, הסתכלנו על הדילמה של אברהם כהכרעה בין תועלות רוחניות שונות. כאילו מדובר בבחירה בין שתי פעולות שיביאו לו הישג אישי רוחני, שעליו לדרג ביניהן: האם הקבלת פני השכינה, או קבלת פני האורחים?

כששוקלים כך את הדברים, באמת קשה מאד להבין איך אברהם היה מסוגל להכריע לטובת הכנסת אורחים ולהעדיף אותה על פני ההתגלות של השם. וכי הערך של גמילות חסד גבוה ונעלה יותר מאשר שיא השיאים הרוחני?

מה שאנחנו מבינים עכשיו הוא שזו בכלל לא הייתה ההתלבטות. אברהם אבינו לא חישב איזה ערך מהשניים גדול יותר, או מה יביא לו תועלת רוחנית ברמה גבוהה יותר. ממש לא. אברהם יודע באופן חד משמעי שאת טובתו הרוחנית הוא ימצא במפגש עם הקדוש ברוך הוא. אבל באופן

8. בן יהוידע על הפסוק.

מודע הוא מוותר על זה, כדי לעזור למישהו אחר.

כי אברהם היה יהודי של התבטלות עצמית. זו הייתה תכונת יסוד שלו, וזו הייתה הדרך שבה הוא התסכל על עצמו. כך אברהם אבינו מדבר על עצמו, בפסוק שמופיע גם הוא בפרשה שלנו: "ואנוכי עפר ואפר". אני חסר חשיבות, כמו עפר האדמה או אפר השריפה הנתונים למרמס לרגלי הכול.

משום כך, אברהם אבינו היה איש חסד במובן העמוק והשלם ביותר. הוא ראה מלכתחילה את טובתם של האחרים, ורק בסוף את הצרכים שלו. לכן, כשעומדים לפניו שלושה אנשים שצריכים לנוח, לאכול ולשתות, ובצד השני יש לו אפשרות להתעלם מהם ולהשקיע בהתקדמות הרוחנית האישית שלו - אין לו התלבטות בכלל.

במסר הזה מחנך אותנו אברהם אבינו: גם כאשר עומדת על הפרק התעלות רוחנית אישית עצומה, שאולי לא נוכל להשיג בפעם אחרת - עלינו לוותר עליה כדי להושיט עזרה ממשית, אפילו חומרית ופשוטה, ליהודי אחר, ובלי להיכנס בכלל לחשבונות ולשפוט את אותו יהודי שזקוק לעזרה שלנו.

מהשיחה אנו לומדים מסר מיוחד לחיים.

כאשר אנו עומדים בפני סיטואציה בה נדרש מאיתנו להפעיל את מידת החסד ולסייע לזולת, עלינו לוודא שאנו רואים קודם כל את הזולת ואת מה שהוא צריך, ומוכנים לעשות זאת גם על חשבון טובתנו האישית.

כאשר אנו נותנים צדקה וסיוע כספי, עלינו לעשות זאת בלב פתוח ובנפש חפצה, גם אם זה אומר שנצטרך לוותר על כמה הנאות ופינוקים שרצינו לפרגן לעצמנו. בסכום הכסף שייעדנו לחופשה או לערב במסעדה, נתמוך במשפחה קשת יום כדי שתוכל לרכוש מצרכי מזון בשפע ובגדים לילדים.

גם הפסד של זמן זה מחיר שאנו צריכים לשלם עבור טובתם של אחרים. אם מישהו נתקע בדרך בצד הכביש וממתין לחילוץ ועזרה, לא משנה כמה אנחנו ממהרים - נעצור ונושיט יד.

ולא פחות חשוב מכך - נהיה נכונים ומוכנים לסייע לאחרים, גם אם זה ידרוש מאיתנו להקריב בתחום הרוחני. הכוונה איננה לכך שנעבור על ההלכה כדי לעזור למישהו, חלילה. אבל טובתו של יהודי אחר קודמת להידורים המיוחדים ולהתעלות הרוחנית האישית שלי. אם נכנס לבית הכנסת אורח שלא מתמצא בתפילה והוא נבוך וזקוק להדרכה, נוותר על 'עבודת התפילה' הנפשית והעמוקה שלנו כדי לעזור לו למצוא את המילים ולהנחות אותו בתפילה.

פרופסור וָלְוֶל גרין היה מדען שזכה לחזור בתשובה ולחוות קירוב מיוחד מהרבי. לאחר שהתחזק בשמירת תורה ומצוות, הרבי היה שולח אותו למשימות הסברה ברחבי העולם כדי להראות שאפשר להיות יהודי טוב גם בעולם האקדמיה.

פעם קיבל פרופסור גרין הזמנה לשאת הרצאה בבית כנסת קונסרבטיבי בדטרויט, מישיגן. כאשר פתח את היומן ראה שמדובר בערב של החג החסידי הגדול יט כסלו. הנטייה הראשונית שלו הייתה לדחות את ההזמנה, אך בזוכרו כמה הרבי שבע רצון מהפצת היהדות שהוא עושה בהרצאותיו, אישר פרופסור גרין את השתתפותו מתוך מחשבה שבתום הערב הוא ייכנס לבית חב"ד הקרוב ויצטרף להתוועדות החגיגית.

פרופסור גרין הגיע לעיר בצוהרי היום, והרים טלפון לבית חב"ד כדי לברר מתי מתחילה ההתוועדות. המזכירה ענתה לו שכל השלוחים לא נמצאים, כי הם נסעו לניו יורק להתוועדות של הרבי.

פרופסור גרין הרגיש רע מאד עם עצמו. איך הוא ויתר והפסיד ככה את הערב המיוחד הזה? הוא התיישב וכתב מכתב כאוב לרבי, וסיפר על תחושותיו הקשות בשעה שכל החסידים החשובים משתתפים בהתוועדות של הרבי בי"ט כסלו בעוד הוא נושא הרצאה בקהילה קונסרבטיבית.

תשובתו של הרבי הייתה מהירה ומרוממת: "כאשר אתה יושב עם יהודים קונסרבטיבים בליל י"ט כסלו ומדבר איתם על אידישקייט - אתה קרוב אליי יותר מאלו שיושבים סביבי בהתוועדות"...